

Veronica acinifolia L. nieuw voor Nederland

René (R.C.M.J.) van Moorsel* & John (J.H.P.) Bruinsma**

*Eykmanlaan 407, 3571 JR Utrecht.

**Thorbeckelaan 24, 5694 CR Breugel; e-mail: bruinsma@dse.nl

Veronica acinifolia L. newly found in the Netherlands

Veronica acinifolia was first found in the Netherlands in a tree nursery near Sint-Oedenrode, Prov. of Noord-Brabant, in 2001. Some 300–400 plants were present. It is very likely that the species came along with the seedlings or young trees that were planted in the nursery. If so, the population of *V. acinifolia* has survived at the nursery during ten seasons. At this site, the species is mainly accompanied by annuals. Soil and growing conditions are much the same as described for southern Germany. In this paper, *Veronica acinifolia* is compared with *V. praecox* and *V. persica*, and diagnostic features are given.

Inleiding

Veronica acinifolia (Fig. 1) werd op 17 mei 2001 door de tweede auteur gevonden in een boomkwekerij bij Sint-Oedenrode (Provincie Brabant). Deze soort, waarvoor wij in navolging van de recente Belgische Flora¹ de Nederlandse naam Steentijm-ereprijs gebruiken, werd al in 1811 door Lejeune² opgegeven voor Nederland. Deze opgave werd echter door hem in 1824³ gecorrigeerd in *Veronica praecox* (Vroege ereprijs). Daarmee is de vondst van *V. acinifolia* op 17 mei 2001 bij Sint-Oedenrode de eerste gedocumenteerde vondst van deze soort voor ons land. Deze rechtopstaande, eenjarige Ereprijs heeft klierharen, kleine blauwe, donker geaderde bloemen en lange, rechtopstaande bloem- en vruchtstelen.

Fig. 1. Vruchten van *Veronica acinifolia*. Foto: Schmeil-Fitschen interactief (bewerkt).

Europese verspreiding en Nederlandse groeiplaats

Veronica acinifolia is een soort met een Mediterrane, Submediterrane tot (zwak) Subatlantische verspreiding. De hoofdverspreiding binnen Europa^{4 5} omvat ruwweg Klein-Azië en de noordelijke Mediterrane landen en straalt vandaar uit naar het noorden: via de Balkan naar Hongarije en via Zuid-, Midden- en Noordoost-Frankrijk, naar Zuid-België en Zuidwest-Duitsland.

De Nederlandse standplaats betreft een braakliggend deel van een boomkwekerij. Het perceel werd in 1982 voor 10 jaar gepacht van de Gemeente Sint-Oedenrode en aangeplant met een Kornoelje. Het is mogelijk, dat *Veronica acinifolia* met dit plantmateriaal is meegekomen. Zeker is, dat het plantmateriaal niet uit Zuid-Europa afkomstig was, waarschijnlijk kwam het uit Duitsland of Nederland. Ook is denkbaar dat Steentijmeprijs met ander vervoer van deze internationaal actieve kwekerij is meegekomen. Aangezien de bomen tien jaar in de kwekerij hebben gestaan en onze soort eenjarig is, kunnen we concluderen dat Steentijmeprijs hier de nodige generaties heeft voortgebracht.

De planten groeiden in de kwekerij op lemig zand (dichtgeslagen bodem), hetgeen overeenkomt met het type standplaats dat in de literatuur^{5 6 7} voor *Veronica acinifolia* beschreven wordt. Het onkruid op de kwekerij werd bestreden door frequent te schoffelen tussen en te spuiten in de boomrijen; na het rooien van de bomen in het voorjaar van 2001 is de grond niet meer bewerkt geweest. In 2002 is het perceel door een andere boomkweker opnieuw ingeplant. Het beheer van de grond zal ongeveer hetzelfde zijn en de kans dat de soort zich op het perceel staande houdt is zeer reëel. In het voorjaar van 2002 is de soort ter plekke weer massaal aangetroffen.

Op de groeiplaats van *Veronica acinifolia* is een Tansley-opname gemaakt (Tabel 1). Het proefvlak, met 300–400 exemplaren van Steentijmeprijs, bestaat uit 3 rijen waar de bomen in de afgelopen winter gerooid zijn, elke rij is 50 m lang en 3–4 m breed. Vrijwel alle soorten zijn eenjarigen of kiemplanten/jonge planten van overblijvende soorten of houtige gewassen. De enige uitzondering is *Allium vineale* (Kraailook), dat de intensieve onkruidbestrijding blijkbaar overleeft. Er zijn vrijwel geen mossen aanwezig, bij elkaar minder dan 1 dm² bedekking.

Plantensociologisch wordt Steentijmeprijs in Zuid-Duitsland tot kensoort gerekend van het Centunculo-Anthocerotum punctati Koch ex. Libbert 1932⁵, samen met *Montia fontana* subsp. *chondrosperma* (Klein bronkruid) en *Myosurus minimus* (Muizenstaart).⁷ Hoewel beide laatste soorten weinig algemeen zijn in de regio⁸, zijn deze nu net de soorten waarmee onze Ereprijs samen is gevonden! Op sommige boomkwekerijpercelen rond Sint-Oedenrode komt Klein bronkruid bodembedekkend voor. Van deze soort is ook een tweede bloei in de nazomer waargenomen. Op het perceel met *Veronica acinifolia* was bij een inventarisatie in 1992/1993⁹ *Myosurus minimus* ook al gezien door de Heem-Natuurgroep uit Sint-Oedenrode. *Veronica acinifolia* werd toen echter niet waargenomen.

Tabel 1. Tansley-opname (50 x 10 m) gemaakt op 17-5-2001 rond *Veronica acinifolia* in een zojuist gerooide boomkwekerij, Kremsel, Boskant (Sint-Oedenrode), Amersfoort-coördinaten: 157,70/369,69.

Bedekking totaal (%)	10
Bedekking boomlaag (%)	0
Bedekking struiklaag (%)	0
Bedekking kruidlaag (%)	10
Bedekking moslaag (%)	0
Aantal soorten	33
<i>Veronica acinifolia</i>	o Steentijmeprijs
<i>Arabidopsis thaliana</i>	f Zandraket
<i>Cerastium glomeratum</i>	f Kluwenhoornbloem
<i>Senecio vulgaris</i>	f Klein kruiskruid
<i>Allium vineale</i>	lf Kraailook
<i>Claytonia perfoliata</i>	lf Witte winterpostelein
<i>Montia fontana</i>	lf Klein bronkruid
subsp. <i>chondrosperma</i>	
<i>Myosurus minimus</i>	lf Muizenstaart

Herkenning

Veronica acinifolia lijkt het meest op de uiterst zeldzame *V. praecox*, hetgeen ook de initiële verwarring van Lejeune² kan verklaren. Eventueel komt men, wanneer men de sleutel van de Heukels¹⁰ volgt, uit op de eveneens eenjarige *Veronica persica* (Grote ereprijs). Exemplaren van deze laatste soort wijken van de twee eerst genoemde soorten af doordat ze niet recht overeind staan, maar een meer liggende en opstijgende habitus vertonen (Grote ereprijs hangt vaak tegen andere planten aan). Verder ontbreken bij Grote ereprijs klierharen (soms wel aanwezig maar dan uitsluitend op de zijvlakken van de vrucht), zijn de bloemen veel groter (8–12 mm breed, tegenover 2–3 mm bij de twee andere soorten) en is de vrucht met stijl sterk afwijkend (zie ook Fig. 2).

De verschillen tussen *Veronica praecox* en *V. acinifolia* zitten vooral in de lengte van de vruchtsteel t.o.v. kelk en in de vorm van de vrucht en stijl (Tabel 2 en Fig. 2).

Tabel 2. Verschilkenmerken van *Veronica acinifolia* en *V. praecox*.

kenmerk	<i>Veronica acinifolia</i>	<i>Veronica praecox</i>
vruchtsteel	2–3 x zolang als de kelk	gelijk aan of iets langer dan de kelk
vrucht	breder dan lang, insnijding tot 1/2 diep	langer dan breed, insnijding hooguit tot 1/8 diep
stijl	niet of nauwelijks buiten de insnijding uitstekend	duidelijk buiten de insnijding uitstekend

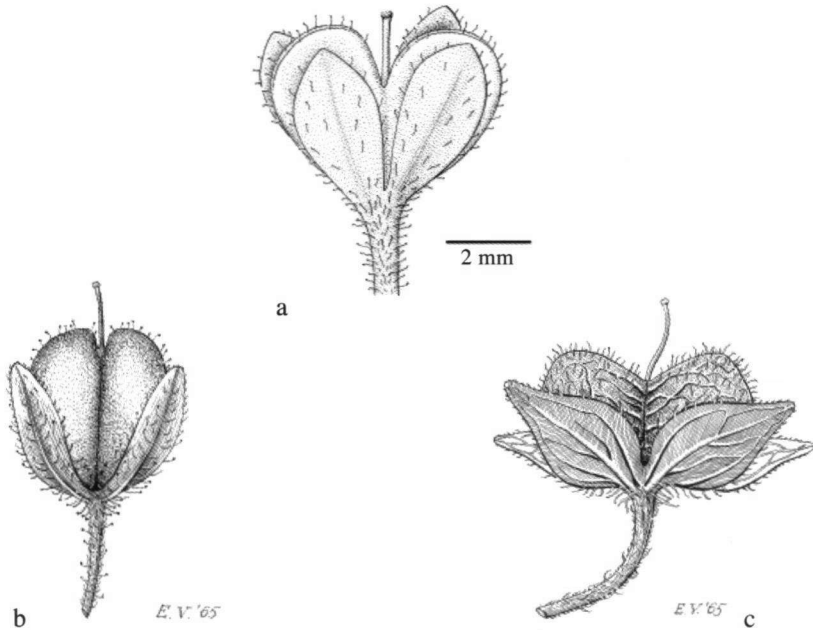

Fig. 2. Vrucht met kelk: a. *Veronica acinifolia* (tekening: J. van Os), b. *V. praecox* en c. *V. persica* (tekeningen: E. Vijsma).

1. J. Lambinon, J.E. de Langhe, L. Delvosalle & J. Duvigneaud. 1998. Flora van België, het Groot-hertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en de aangrenzende gebieden, 3e druk. Meise.
2. A.L.S. Lejeune. 1811. Flore des environs de Spa. Luik.
3. A.L.S. Lejeune. 1824. Revue de la Flore des environs de Spa. Luik.
4. S.M. Walters & D.A. Webb. 1972. *Veronica* L. In: T.G. Tutin et al. (eds.), *Flora Europaea* 3. Cambridge.
5. G. Hegi. 1972. *Illustrierte Flora von Mittel-Europa* 6 (1), ed. 2. München.
6. R. Pott. 1995. *Die Pflanzengesellschaften Deutschlands*, ed. 2. Stuttgart.
7. O. Sebald, S. Seybold, G. Philippi & A. Wörz. 1996. *Die Farn- und Blütenpflanzen Baden-Württembergs* 5. Stuttgart.
8. J. Spronk. 2002. Stand van zaken in district 19. Nieuwsbrief Floron: district 19 Brabant-midden, nr. 10.
9. H. de Koning. 1993. Planteninventarisatie van 3 boomkwekerijen: De Bunders, Den Hulst, De Roskam. Uitgevoerd door de leden van de Heem-Natuurgroep uit Sint-Oedenrode van juni/juli 1992 en mei/september 1993. Sint-Oedenrode.